

İşsizlik sigortasından BES'e

2016 yılı genelde iyi anılacak bir yıl gibi geçmedi. 2017 için de işaretler iyimser değil. Ama biz gene de herkese iyi bir yıl dileyelim. Belki bu defa dilekler tutar!

2016 yılı bilançosunu yapmak iç karartıcı olacağı için girişmiyorum. 2017'ye ilişkin elimizde somut bir beklenti var: Otomatik bireysel emeklilik sigortası (BES) 1 Ocak'tan itibaren kademeli olarak yürürlüğe girecek. Mart ayında memurları da kapsayacak. En küçük işyerleri de (5-9 çalışan) iki yıl sonra kapsanınca, sistemin genişlemesi bitecek.

Otomatik BES deniyor ya, bu biraz ürkütücü olmamak adına. Aslında buna zorunlu özel sigorta da denilebilirdi. Çünkü, sistemden istenirse iki ay içinde çıkılabilecek ama iki yıl sonra aynı kişilerden yeniden otomatik BES kesilmesine bir engel yok. (Hatta bu süre bir yıla da çekilebilir). İşin yoksa boyuna çıkmak için dilekçe ver. Sonunda kim yorulur dersiniz? Emekçiler Sisifos'un durumuna düşmez umarım.

Gönüllü BES sistemde zaten vardı. Şimdiye kadar 19 sigorta şirketi 60 milyar liralık bir fon toplamayı da başarmışlardı. Şimdi ona bir zorunlu rakip geliyor. Gönüllüsü de sürececek deniyor; ama gönüllüsü biraz zorlanır bundan böyle.

Bu tür fonları duyunca biraz uzak duracaksınız. Türkiye'de iktidarlar bu açıdan epey sabıkalı. Zorunlu Tasarruf ve Konut Edindirme Yardımı örneklerini hatırlayanların çoğu henüz hayatta, bileceklerdir. Üstelik bir de Zorunlu Tasarruf kesintilerini ikame eden İşsizlik Sigortası Fonu (İSF) var ki halen yürürlükte. İSF, işsizlerden başka herkese yarıyor. En çok da devlete yaramış durumda. Biraz yakından bakalım.

Haziran 2000 ile Kasım 2016 arasında bu fonun anapara ve nema gelirleri toplamı 148,9 milyar liraya ulaşmış. (Teşviklere bağlı olarak işverenden tahsil edilmeyen pirim kesintileri bu rakam içine dahil değil). Kasım 2016 sonu itibarıyla İSF'nun kasasında duran toplam fon varlığı (fon bakiyesi) ise 102,0 milyar TL. Demek ki Fonun 46,9 milyar TL'si harcanmış.

Peki işsizlere mi? İşsizlik sigortası ödenekleri (İSÖ) kapsamında şimdiye kadar işsizlere 13,9 milyar TL ödeme yapılmış. Demek ki toplam fon girişlerinin (fon kaynağının) yüzde 10'u bile değil. (13,9:148,9=yüzde 9,3 eder). Peki kalanı? 2008-2013 döneminde Fondan bütçeye yapılan aktarmalar da 13 milyar TL'yi bulmuş. Yani ne kadar işsize o kadar devlete.

2013'ten sonra bütçeye aktarmalar sonlandırıldı ama yeni bir gider kapısı açıldı. Aktif İşgücü Programları (AİP) denilen bir geçici istihdam yaratma (veya yaratıyormuş gibi yapma) programına 2014'ten itibaren aktarılan kaynaklar gittikçe büyümeye başlamış. Bu programa 2014'te 1 milyar 358 milyon TL aktarılırken, bu miktar 2015'te 3 milyar 26 milyona, 2016'nın ilk 11 ayında ise 6 milyar 98 milyona çıkıvermiş. Yani son iki yılda işsizlere aktarılan ödenekleri (sırasıyla 2 mr 199 mn. ile 3 mr 320 mn. TL) katlayıvermiş. Son üç yılın toplamını alsaydık, işsizlere toplamda 7,2 milyar TL, AİP'ye 10,5 milyar TL!...

Çok rakama boğduk ama son bir toplama daha yapalım. Fondan 16 yıl 5 ay zarfında 46,9 milyar harcanmış demiştik. Bunun 13,9'u işsize, 13'ü devlete, 10,5'i de AİP'ye. Kardeş payı sanki, ama arkadan gelen hızlı koşuyor hepsini geçecek gibi.

Bu üçünün toplamı 37,4 milyar ediyor. Kalan 9,5 milyarlık haracama (46,9-37,4=9,5) nereye yapılmış peki? Büyüyen esrarengiz bir "diğer giderler" kalemi var, son üç yılda oraya da 4,4 milyar liracık gidivermiş. Gerisi de (5 milyarlık) türlü çeşitli giderler işte.

Görüldüğü gibi İSF'nin aslan payı işsizlere yönelmiyor. Zaten başından beri (15 yıldır) topu topu 5 milyon işsiz yararlanabilmiş bu fondan. Oysa şimdi geniş tanımlı işsiz sayısının anlık fotoğrafı bile 6 milyonu geçkin işsize işaret ediyor.

Peki neden yararlanamıyor işsizler? Çünkü bu Fon öyle yaratılmış. "Allah yaratmamış ya, değişmez mi?" diye sorulabilir. Değişir elbet, ama bunu istemek gerek. Kim isteyecek? 13 milyon çalışan adına işçi konfederasyonları, yani nicel önemlerine göre, TÜRK-İŞ, HAK-İŞ ve DİSK. Bunlardan ilk ikisi iktidarın güdümünde, ağızları var dilleri yok gariplerin. İsteyemezler. Üçüncüsü isteyip duruyor ama dinleyen yok. Tabii bir de işçilerin sandıkta hesap sorma imkanları var. Ama onlar da zinhar sormazlar. Hem Tayyip'in sadece boyu değil sopası da uzun, hem de zaten Tayyip'ten iyi mi bilecekler? Olacağı olsaydı, zaten Tayyip verirdi.

Ama gene de bir kenara not ediverin. Bu tür fonlar, devlete kaynak olsun diye icat edilir

Türkiye'de. İSF daha yasalaşmadan önce bu amaca yönelikti (Kendini övüyor demeyin, ben daha İSF çıkmadan önce bunu yazmıştım). Şimdi de otomatik BES için aynısı olacak dersem bana inanacak mısınız? Bu zorunlu BES icadı, aslında özel sigorta şirketlerine de yaramayacak, çünkü bir kamu bankasına tek bir kamu emeklilik fonu kurdurma çalışmaları sürdürölüyormuş halen. Hem zaten öyle taş atıp kol yorulmadan yılda 8-10 milyar TL'lik kaynak sağlanacak bir Fon öyle piyasaya hediye edilir mi? Ayrıca bunca mega projeye girişen, hergün maaşallah bi yerleri açan hükümetimize şöyle bir arka çıkmanın nesi yanlış ki?

haber.sol.org.tr/yazarlar/oguz-oyan/issizlik-sigortasindan-bese-180289